

Volumul II, Numărul 3 / 2000

ISSN 1454-9980

Cultura managerială postmodernă în sistemele de sănătate

(pag. 13-26)

Liviu DRUGUS

Volume II, Issue 2 (3) / 2000

**Cross-cultural
Management
Journal**

CULTURA MANAGERIALĂ POSTMODERNĂ ÎN SISTEMELE DE SĂNĂTATE

Dr. Liviu Druguș

International Society for Intercommunication of New Ideas

Abstract

The aim of this paper is to make a challenge to a multi, inter and trans-disciplinary approach and dialogue as an example of how management could be in a postmodern world. The application of this relative new way of thinking is made here to the health systems, as a most sensitive barometer of the state of the art of a real society. The author is preoccupied of inducing the idea that the transdisciplinary thinking is very beneficial both for knowledge and for practical management. Management itself is changing because the real world is changing.

New realities need new words. New ideas need new concepts. New trends need new theories. So, in the beginning, the author is defining the fundamental concepts of our human existence (be it viewed as individual, social or societal): economic, politic and ethic. The three concepts are referring to one and the same reality; thus the conclusion is that they are identical in their very essence. All the three have as essence MAN (or, generally speaking, the human being) viewed as a dialectical corelation between ENDS and MEANS. By this kind of defining economic, political and ethical dimensions of the human life we are ignoring the classical and modern distinction between these "fields" and their corresponding "sciences": Economics, Politics and Ethics.

Management is considered as a very practical and sophisticated way of manipulation. The two concepts are synonyms. Practical management is concerned with all three dimensions above mentioned. The postmodern manager is a new kind of person, who needs a lot of knowledge and abilities. The cultural and informational side of the management is a postmodern characteristic and it is especially applied to non-material systems as social systems or health systems. The postmodern way of "doing" health is discussed in the last part of the paper.

1. Introducere

Scopul urmărit de articolul de față este de a incita și invita la un dialog multi, inter și transdisciplinar, de a lărgi multitudinea unghiurilor analitice și de a face ca schimbările de mentalitate să fie de domeniul realului și nu doar de acela al dezirabilului. Invitația la dialog o fac atât în nume personal cât și în acela de membru fondator al **International Society for**

Intercommunication of New Ideas (ISINI), cu sediul la Boston, și al ISINI Romanian Chapter, cu sediul la Iași.

Centrul discuției de față este conceptul de **postmodernism**, concept eminent cultural și social care patronează evoluția analizei lucrurilor în lume în orice domeniu al existenței umane. Definierea conceptelor este postmodernă, în sensul că pornește *ab inițio* de la ideea desființării granițelor care au frânat atât timp integrarea economicului în social, a Economicii Politice în contextul analizei sociale de maximă cuprindere. Economicul nu mai este un

“domeniu”, o feudă, o seniorie a unui “specialist” în “economie”. Economia nu o mai definim ba ca “știință”, ba ca “realitate”, ci doar ca mod de combinare a mijloacelor în vederea atingerii unor scopuri. Teoria economică are și ea un nume: Economică sau Economică Politică. Nu intrăm aici în amănunte, dar cei interesați în definirea postmodernă a economicului, politicului și eticului pot apela la [1, pp. 18-34].

Noile realități au alte chei de înțelegere și de analiză, iar perpetuarea celor vechi va fi o mare frână în mersul nostru ipotetic spre mai bine. “Nu puneți vinul nou în burdufuri vechi” spune un mereu actual adagiu creștin, care ar putea fi tradus prin “Nu utilizați instrumente vechi în analiza realităților noi”. Postmodernitatea este deja o realitate, dar aceasta nu trebuie fetișizată sau idealizată. Ea există și trebuie cunoscută pentru a ne putea integra eficient în noile contexte, sau pentru a influența, după posibilități, aceste contexte.

Una dintre trăsăturile esențiale ale postmodernismului este dimensiunea sa **informațional-culturală**. Modernismul și-a atins culmile ființării sale ca mod de gândire și de existență prin raționalismul cartezian și derivatele sale (metodo)logice. Fără a-l nega, ci doar a-l completa, postmodernismul promovează, paradoxal, revenirea la unitatea inițială a cunoașterii, fapt ce nu poate lăsa nemodificat conceptul modern de **management**. Pentru mulți dintre noi conceptul de **modern** este folosit cu sensul de “actual, adus la zi”, deși deseori presupusa acțiune de modernizare are evidente accente anti-moderne. Chiar *Manifestul pentru Noul Centru/A Treia Cale* semnat de Tony Blair și Gerhard Schroeder – document ce provine din realități postmoderne și din convingeri ideatice postmoderne – conține câteva fraze prin care se subliniază necesitatea “modernizării” unor activități... “*Modernizarea înseamnă să ne adaptăm la condiții care s-au schimbat în mod obiectiv, și nu doar să reacționăm la sondajele de opinie*”, afirmă autorii documentului amintit.

Sistemele de sănătate constituie barometrele cele mai sensibile ale mersului general al unei societăți. Chiar dacă sistemul de sănătate dintr-o țară este unul preponderent individualist, analiza de sistem ne obligă la o viziune holistă, în care indivizii interacționează în mod specific și creează imaginea socială a

sistemului... Unele dintre sistemele de sănătate s-au adaptat deja la realitățile postmoderne (vezi NHS-ul britanic), aceasta însemnând accesarea autorilor lor la o nouă gândire filosofică.

Tranziția sistemului de sănătate din România de la Semașko la Bismark este un interesant laborator de analiză sistemică și generator de noi idei și soluții, astfel încât actualul sistem în curs de implementare în România va fi “un fel de “ sistem Bismark, cu precizarea că etichetele puse acestor sisteme au un mare grad de relativitate. Mai precizăm aici doar faptul că actualmente toate sistemele de sănătate din lume se află în plin proces de reformare, fiind chiar riscant să prognoză cum va arăta sistemul de sănătate din România peste 10 sau 15 ani. Mai mult decât atât, reformele permanente sugerează ideea că și sistemele politice și economice pe care le reflectă și din care provin se află și ele în continuă transformare. Managementul va cunoaște și el influențele acestor transformări, după cum el are deja un rol important în redefinirea actualelor și viitoarelor configurații economico-politice ale lumii. Comportamentul adaptiv poate fi considerat ca o trăsătură fundamentală a culturii manageriale postmoderne.

Concluzia noastră este că *adaptarea* este o cale spre *adecvare*, iar *adecvarea* poate fi o formă terestră a *armoniei* universale. La această armonie concură – prin acțiunea umană – toate realitățile legate de conceptele din titlu.

2. Precizări terminologice și delimitări conceptuale

Fiecare dintre termenii utilizați într-un dialog ar merita precizări semantice, din dorința de a asigura o comunicare reală și o eficiență sporită pentru ipoteticul dialog autor-cititor. Polisemia multor cuvinte, graba cu care se presupune de către cititor că a intuit perfect sensul pe care autorul l-a avut în vedere pentru contextul unei anumite comunicări, relativizarea sensurilor unor cuvinte nu numai la contextul unui articol, ci și în acela al publicului căruia i se adresează etc., toate acestea obligă la precizări și definiții la aproape orice început de comunicare.

Pentru uzul articolului de față consider că ar trebui făcute mai multe considerații terminologice, cu riscul de a crea falsa impresie că accentul este pus doar pe aspecte lingvistice, secundare în raport cu tema propusă. Îmi asum acest risc, cu speranța că va exista cel puțin un câștig: acela al omogenizării semantice a limbajului folosit nu doar intraprofesional, ci și inter-profesional, respectiv ...intercultural.

Desigur, ar merita și o dezbatere separată, dar suficient de amplă – eventual aceasta ar putea constitui cuprinsul unui număr tematic al revistei – referitoare la limbajul economic și la șansele pe care acesta le conferă percepției mesajului transmis de specialiștii într-ale economicului altor categorii de specialiști, eventual chiar publicului larg.

Nu ascund faptul că am o preocupare specială față de ceea ce înseamnă limbaj, comunicare și percepere a mesajului transmis, din motive cât se poate de economice și umane: deseori oamenii mimează comunicarea, se prefac a înțelege, orgoliul nu le permite să întrebe interlocutorul ce a vrut spună printr-o anumită formulare, iar consecința se traduce în termeni de ineficiență, lipsă de cooperare și pierderi pe termen lung.

Amintesc, în context, faptul – generator deopotrivă de orgolii etno-național-statale, dar și de rușinoasă recunoaștere a lipsei de informare/cultură – că în vara anului 1990, în cadrul unei cu totul întâmplătoare vizite la London School of Economics, șeful de atunci al Catedrei de Economică, a acceptat să primească vizita unui estic însetat de un eventual schimb de gânduri pe teme economico-politice. Pe parcursul discuției, am sugerat că ar fi util un efort concertat pentru ca limbajul economic să nu mai fie atât de polisemic, generator de confuzii și chiar de false conflicte între școlile de gândire din diverse țări. Interlocutorul meu ocazional a zâmbit și a arătat înspre un raft de bibliotecă: “Bine, dar voi românii îl aveți pe **Manoilescu**, care a scris pe această temă”. Spre neonoarea mea, nu știam pe atunci de existența unui eventual Dicționar Economic propus de **Manoilescu**, dar nici de atunci cultura română postdecembristă nu a avut răgazul să scoată la iveală această operă remarcabilă, întreruptă de vicisitudinile istoriei.

Se poate spune că mediul cultural este acela care generează idei, inovații și progres în

gândire, dar necunoașterea acestui mediu duce la ineficiente și repetabile eforturi de redescoperire a roții, a pieței etc. Actuala degradingoladă economică pe care România o cunoaște în acest ultim deceniu al secolului XX provine dintr-un fond cultural modern (adică pe cale de epuizare a valențelor sale pozitive), sărac în alternative posibile și închistat în propriile dogme (marxizante și totalizante) și exagerări neputincioase, fond care a interzis la modul cel mai concret dialogul real de idei, argumentarea științifică și critica constructivă.

Uimit de lipsa de scop, de direcție și de voință politică a diriguitorilor imediat postdecembriști, am încercat să sugerez – într-un benign articol, intitulat “*Mai planificăm?*” – că planificarea strategică sau tactică face parte din firescul lucrurilor, din raționalitatea economică elementară etc., dar (in)cultura economică și politică a anului 1990, fals dedogmatizată, l-a pus imediat la punct pe autor descriindu-l ca fiind “*unul care nu s-a săturat de planificare*”. La exact zece ani după ce se considerase că planificarea a fost definitiv îngropată, iată că Occidentul ne propune și impune să elaborăm strategii pe termen mediu și lung! Motivul nu este altul decât acela că este rațional să-ți stabilești niște **scopuri** și să prevezi **mijloacele** necesare pentru atingerea lor. Am redat cazul de mai sus pentru a arăta importanța covârșitoare a fundamentelor culturale și informaționale pentru manageriatul individual sau colectiv. Nu întâmplător diagnosticul causal pus economiei românești de experții occidentali a fost acela de “*bad management*”.

Consider că orice efort de înțelegere a modului cum stau acum lucrurile va aduce un plus de consistență culturală, respectiv va potența gândirea, imaginația și rațiunea semenilor și a urmașilor. Drept pentru care, voi propune, în cele ce urmează, un mic glosar de termeni utilizați pe parcursul acestui articol.

A. ECONOMICUL – domeniul existențial al alegerii de către OM (individ, grup social, specie) a **mijloacelor** de orice fel, și a combinării acestora pentru a atinge un **scop** prestabilit. De regulă, combinarea vizează obținerea eficienței maxim posibile într-un context dat. Iluzia neutralității economicului în raport cu politicul și cu eticul se află la originea

tuturor crizelor economice minore sau majore, scurte sau de durată, locale sau globale.

Faptul că mijloacele, care reprezintă esența economicului, se transformă, prin combinare și prelucrare, în scop atins (parțial, total sau chiar în exces) face practic imposibilă separarea economicului de politic, respectiv a mijloacelor de scopuri. Educația modernă are ca o caracteristică, (valabilă pentru întreaga modernitate) principiul analitic al separării, a găsirii diferențelor specifice, al contrapunerii părților, al specializării tot mai înguste, cu apogeul său hilar “a ști totul despre nimic” sau cu echivalentul mai cunoscut “a nu mai vedea pădurea din cauza copacilor”.

Educația economică modernă nu a fost, inițial, prin opera liberalismului economic clasic, ruptă de politic și etic. Ulterior, Economia politică a devenit doar Economică, poate și datorită faptului că politicul a rămas cantonat în sfera administrației statale, marcată deseori de ideologie și demagogie. În anumite perioade din secolul XX se studia concomitent economicul și politicul. Aceste cazuri au devenit astăzi aproape inexistente. De remarcat, totuși, prezența din ce în ce mai vizibilă a componentei etice în educația economică, politică și managerială, fapt care marchează trecerea tacită, dar evidentă, de la educația modernă la cea postmodernă, respectiv de la specializările înguste și analizele trunchiate la viziunile holiste și analizele globale. Pentru o privire istorică asupra evoluției economicului în ultimele trei secole, vezi [2].

B. POLITICUL – domeniul formulării și alegerii **scopurilor** pentru care se presupune că există **mijloacele** necesare. Modernitatea a identificat politicul cu problematica statului, a separării puterilor în stat, sau a naturii democratice a unui stat. De aici, s-a perpetuat viziunea senioral-feudală a conceperii politicului ca fiind esențialmente preocupat de obținerea și exercitarea puterii în stat. Modernismul a mai statuat și ideea raționalității procesului de stabilire a scopurilor de către indivizi. Postmodernismul permite și luarea în calcul a non-raționalului, dar aceasta nu înseamnă neapărat lipsa oricărei judecăți raționale, ci doar formularea scopurilor și pe bază de sentimente, imaginație, hazard etc.

Desigur, acest mod de a defini și aborda politicul nu este total diferit de modul în care am definit noi această dimensiune, deoarece se poate concepe politicul ca fiind preocupat de puterea de a decide/alege scopuri. Diferența majoră constă în faptul că noi concepem politicul la orice palier al existenței umane. Astfel, pentru un adept al modernismului afirmația noastră că se poate analiza dimensiunea politică la un adolescent oarecare, la o bandă de hoți dintr-un cartier, la o rețea internațională de droguri etc., va părea cel puțin fantezistă.

Tot modernismului datorăm identificarea politicului cu partidul, cu ideologia de partid, cu viața de partid etc. Aberanta formulare care descrie pe cineva care nu este membru al unui partid politic drept “apolitic” demonstrează din plin acest lucru. **Fernando Savater**, amintea într-una din cărțile sale că grecii îi numeau pe cei care nu doreau să se implice în viața cetății cu numele foarte sugestiv de “idiotes” [3, p.13]. Corect, deoarece numai bolnavii mintal nu pot să formuleze și să urmărească scopuri în mod coerent. Politicul este imposibil de conceput în afara economicului, deoarece scopurile se aleg și se urmăresc în funcție de mijloacele existente, sau posibile de atras într-un context spațio-temporal dat.

Separarea economicului de politic este identică cu situația (hilară dacă nu ar fi tragică) a unei vânători în care unii participanți au arme, iar alții au muniția. Poate în anumite perioade (pe la începuturile armelor de foc) ar fi fost posibilă situația, sub raport temporal, ca – la apariția vânatului – cei cu muniția să o ofere celor cu armele, iar aceștia să ochească, eventual chiar să atingă ținta (scopul). Astăzi însă o asemenea situație compromise atingerea scopului, sau o întârzie într-atât încât nu mai are utilitatea scontată. Pentru a exemplifica, modul de luare a deciziilor (elaborare a legilor) în Parlamentul României. Două camere care au aceleași atribuții, fiecare cameră fiind dublată de Comisia de specialitate, proiectele de legi urmând a trece pe la n comisii, ceea ce consumă un timp enorm. Dacă educația aleșilor poporului ar fi fost una postmodernă, sintetică, trans-disciplinară și cu un larg fundament cultural, cu siguranță am fi avut legi mai bune și mai multe, mai puțin contradictorii.

Modernismul a luat sfârșit în momentul în care “Epoca vitezei” nu a mai permis această specializare. Actualmente, “Era informațională” - care coincide în principiu cu afirmarea pe scară largă a postmodernismului – nu mai poate accepta falsa separare dintre economic și politic. Este deja notorie noțiunea de câmp și transferul acesteia în sfera disciplinelor socio-umane. Astfel, concepem economicul și politicul ca fiind un câmp sau un continuum cvasiindistinct în care cele două foste realități se suprapun până la identificare. De aici și inseparabilitatea eticului de economic și politic.

Avansăm aici ideea că reforma educațională românească trebuie să asigure congruența permanentă a celor trei dimensiuni (economic, politic, etic) sub forma prezenței lor reale în curricula fiecăreia dintre (sperăm, doar deocamdată) cele trei specializări. În opinia autorului acestor rânduri, situația ideală ar fi studierea integrată și concomitentă a celor trei discipline (încă) autonome sub forma unui trunchi comun (de ex trei ani de zile), urmat de un an de “specializare tehnică” pe una dintre cele trei dimensiuni. Pentru educația managerială, o asemenea abordare pare a deveni imperioasă. România are șansa de a recupera actualul deceniu pierdut printr-o reformă radicală a formelor academice de pregătire pentru cele trei dimensiuni existențiale fundamentale.

C. ETICUL – domeniul stabilirii gradului de **adecvare** dintre scopurile propuse și mijloacele atrase, respectiv dintre economic și politic. Am formulat această definiție în [4]. În consecință, Economia Politică este doar un alt nume pentru Etică, cu precizarea că fondatorul Economiei Politice moderne, **Adam Smith** a fost profesor de Filosofie morală, adică de Etică, iar lucrarea sa cunoscută sub numele prescurtat de “*Avuția Națiunilor*” este, de fapt, o lucrare de Etică. Eticul presupune existența concomitentă a economicului și politicului. Etica studiază, de fapt, comportamentul economico-politic al OMULUI (la oricare dintre nivelurile de agregare). Dimensiunea etică este inerentă și intrinsecă oricărui act uman, privit fie din interiorul, fie din exteriorul celui care acționează. Mai mult, orice analiză economico-politică nu poate fi considerată încheiată fără concluzia referitoare la gradul de adecvare

dintre scopuri și mijloace. O abordare postmodernă a eticului face și Acad **Anghel N. Rugină** în [5, pp.311-347].

Etica Economică sau Etica Politică reprezintă tautologii demne de o abordare modernă care vedea eticul, economicul și politicul ca fiind clar distincte, iar Etica Economică, spre exemplu, apărea ca un brav exemplu de abordare inter-disciplinară. Or, în cazul abordării postmoderne analiza economico-politico-etică este aceea a unui continuum, nu a trei discipline distincte. În consecință, interdisciplinaritatea este ca și inexistentă. Putem vorbi despre o abordare transdisciplinară doar ca un memento referitor la faptul că, odată, pe vremea modernismului au existat trei discipline cu granițe ferme sau permeabile între ele, dar granițe.

D. MANAGEMENTUL – derivat din latinescul “manus” – “mână”, respectiv verbul “a mâna caili”. A trage de hățuri, sau a “hă(r)țui” are acum preponderent o conotație negativă, dar cuvântul “manipulare” are aceeași origine latinească, ce a mai generat în românește și cuvântul “mânărie”, respectiv o manipulare de cea mai joasă speță. Managementul este arta manipulării acceptate a oamenilor de către oameni, sau cu o formulă deja consacrată, managementul înseamnă “a face ca lucrurile să fie făcute”. De aici, și termenul de “afacere”, care are legătură și cu manufacturierul “a face”, dar și cu manageriatul care presupune a face în așa fel încât lucrurile să fie făcute. Printre primele lucrări de “mânărie” științifică – adică de management avant la lettre – a fost lucrarea apocrifă a lui **Aristotel** “*Economica*” [6]. Conceptul de management nu se confundă sau identifică cu cel de conducere, din simplul motiv că manageriatul este arta dirijorului individual de a manevra orchestra, în timp ce conceptul de conducere sugerează o operă colectivă, un parteneriat cu executantul, o “ducere împreună” a unei acțiuni care aparține deopotrivă și dirijorului și orchestrei. Este interesant de constatat schimbarea de sens și de conținut care a avut loc de la Aristotel până în zilele noastre. “*Economica*” lui Aristotel conținea “reguli utile și clare” de comportament adecvat fie al soțului față de soție, fie al stăpânului de sclavi față de sclavi, reguli care astăzi fac obiectul “Managementului”. Este de

constatat o continuă lărgire a sferei de cuprindere a managementului, concomitent cu conștientizarea faptului că și economicul nu mai are limite, ci este doar o grilă-prismă de analiză a comportamentului uman.

E. POSTMODERNITATEA și POST-MODERNISMUL – cronologic vorbind este ceea ce urmează perioadei moderne, încheiată, în țările dezvoltate, prin anii 50. Postmodernismul a apărut aproape imediat ce modernismul (pe care mulți autori îl identifică cu industrialismul sau capitalismul) a atins apogeul și și-a pus în evidență nu numai binefacerile, ci și serviciile.

Se poate spune că a existat, aproape de la apariția modernismului, un postmodernism avant la lettre, în sensul că se avansau încă de pe atunci tot felul de idei prin care se încerca să se depășească aspectele neplăcute ale modernismului. În opinia subsemnatului, postmoderne au fost toate ideile de schimbare, fie ele utopice, socialiste, marxiste, radicale, ecologiste, feministe, globaliste etc. Ceea ce a făcut să difere între ele aceste idei au fost **mijloacele** prin care unii adepți au înțeles să le pună în practică. Astfel, globalismul actual – ca și curent de gândire – nu diferă cu mult de internaționalismul proletar văzut de **Marx**. Diferă doar actorii principali ai acestui proces¹.

Prototipul societății postmoderne sunt Statele Unite. Este interesantă o descriere a acestei societăți de către o sursă americană, reluată de revista Ambasadei SUA la București, "Sinteza", și republicată apoi de revista "Săptămâna" de la Chișinău [7]. Cităm câteva pasaje din această sursă: "*Statul –națiune a fost o puternică forță motrice de modernizare a societății, iar societatea modernă a necesitat funcțional statul-națiune. Dar acum epoca modernă a luat sfârșit, cel puțin în cuprinsul Statelor Unite. Societatea americană a încetat a mai fi modernă și a devenit postmodernă. Iar ea nu mai seamănă cu un stat-națiune, ci mai curând cu o orânduire multiculturală*". Și încă: "*Societatea postmodernă, în special cea americană, nu este caracterizată de școli standardizate preocupate de inițierea maselor într-o cultură națională, adesea elevată. Societatea postmodernă este mai curând caracterizată de mass-media organizate și preocupate de oferirea divertismentului destinat*

maselor, aparținând unei culturi internaționale, adesea de calitate inferioară." Și, în fine: "*...companiile de mass-media au transformat națiunea americană într-un public multicultural, iar întreprinderile multinaționale i-au transformat pe producătorii americani în consumatori internaționali*". Referitor la această ultimă precizare, este demnă de reținut întrebarea oarecum retorică pusă de un analist al fenomenelor globalizării, întrebare lansată pe internet: cum se poate explica oare faptul că principalele fuziuni de firme au loc în domeniul mass-media în timp ce în domeniile productive clasice moda este divizarea? Ca un posibil răspuns: globalizarea și multiculturalismul se pot impune doar prin mass-media deosebit de puternice!

Este, probabil, șocant pentru unii cititori să afle că procese actuale, cum ar fi internaționalizarea capitalului, integrarea și globalizarea piețelor au o serioasă origine ideatică în analizele lui **Marx**. Și aceasta nu datorită faptului că ar mai fi actuală analiza marxistă bazată pe conflictul capital-muncă, ci datorită motivației care stă la baza demersului analitic marxian, adică surprinderea aceluși determinism, inefabil la prima vedere, dar demonstrabil prin analiză și sinteză, prin care se pot explica evoluțiile prezente și viitoare. Marx a pus la temelie demersului său explicativ **munca fizică**, lucru justificat, în opinia noastră, îndeosebi în faza premașinistă sau în mașinismul timpuriu. Actualmente, în perioada automatizării și a informației munca fizică aproape că nu se mai regăsește în produsul final. Ceea ce se regăsește este plusul de informație, calitate și utilitate. Unii analiști au păstrat chiar cadrul conceptual marxian, înlocuind în acesta doar ceea ce era de înlocuit: munca fizică. Cu ce? Cu **informația**. Altfel, "modul de producție" devine "modul de informare" [8].

Chiar **teoria valorii muncă**, dogmatizată de epigonii marxiști ai modernismului, începe să capete sens și substanță dacă înlocuim în ecuațiile marxiste clasice munca fizică, palpabilă și măsurabilă, cu munca de culegere și utilizare a informației. Mai exact, avem în vedere măsurarea utilității acestui demers informațional, demers care începe – odată cu apusul modernismului – să pună în același plan capitalistul și muncitorul. Ei nu mai sunt acum opuși prin scop și mijloace deoarece se poate

afirma că ei dispun, la modul generic, de aceleași mijloace și urmăresc același scop. Ambii parteneri vor să câștige și ambii utilizează informația ca mijloc fundamental de asigurare a câștigului. Ceea ce îi deosebește este cantitatea de informație de care dispune fiecare și, eventual, accesul la informație, acces care nu este încă asigurat pentru toată lumea.

Așadar, sursa câștigului, și deci a valorii efortului investit și transferat apoi asupra diverselor forme ale produsului final (profit sau salariu), este **asimetria informațională**. Dacă doi indivizi dețin aceeași cantitate de informație ei nu pot să obțină decât efecte identice, fie ei patroni sau salariați. Mai mult, patronul și muncitorul apar ca parteneri într-o piață deschisă și unde regula este dictată de posesia de informație. Între muncitori și patroni nu mai există un conflict ireductibil, deoarece același conflict există și între patroni, dar și între muncitorii salariați. Raportul dintre patron și muncitor nu este unul de conflict, ci unul de concurență. Desigur, aceasta cu condiția să existe o societate democratică, cu acces liber la informație, cu transparență și cu libertatea de a te defini ca patron sau ca angajat. Iată cum o teorie considerată de dogmatici ca fiind caducă (ne referim la modelul explicativ numit teoria valorii muncă, și nu la aplicarea acesteia la realitățile erei industrial-moderne) devine realmente valabilă sub raport științific. Mai mult, am constatat că teoria valorii muncă și teoria utilității marginale sunt absolut identice în esența lor. *Am comunicat acest rezultat la o reuniune științifică organizată de ASE București în anii imediat postdecembriști, dar concluzia auditorului a fost aceea că "așa ceva nu se poate!". Or, este mai mult decât clar că esența comunicării mele era un germene a convergenței sistemelor sau a celei de a treia căi în sistemele social politice ale modernismului, cale care este, de fapt, depășirea modernismului și intrarea în postmodernism. Logica terțului inclus se află la baza acestei convergențe ideologice numite "calea a treia". Demn de amintit aici este faptul că la temelia concepțiilor convergente se află, în plan logic și metodologic doi mari gânditori români: Ștefan Lupașcu și Anghel N. Rugină. La ora actuală, în plan științific, merită menționat numele unui activ promotor al transdisciplinarității, Basarab Nicolescu, un continuator al gândirii lupasciene.*

În august 1999 a avut loc în Olanda un Curs de Vară cu tema "Valoarea culturii", organizat

îndeosebi de profesori cu pregătire economică și artistică în care se făcea o intensă pledoarie pentru mixajul economie-cultură. Ca mijloc pentru conștientizarea inexistenței vreunei granițe între economie și cultură organizatorii olandezi precizau: *"Tema centrală va fi valoarea culturii. Aceasta presupune nu numai cunoașterea valorii economice a artelor, ci a valorii economice a culturii în general. Vom înfăptui aceasta prin importarea în câmpul teoriilor economice a unor idei din domeniul teoriei artelor, antropologiei, studiilor culturale, filosofiei și a criticii postmoderne a gândirii economice ortodoxe"*.

Relativismul einsteinian, principiul incertitudinii al lui Heisenberg la care se adaugă mereu renăscuta, reinterpretată și reconfigurată teorie marxistă originară, toate acestea par a fi mai mult decât surprinzătoare pentru omul de știință modern. Ele sunt însă precursorile postmodernismului actual.

La fel de surprinzătoare ar putea fi și afirmația noastră că cele două modele integraționiste (care țin de afirmarea postmodernismului în lume) Uniunea Sovietică și Uniunea Europeană, au o origine comună în marxismul originar. Acesta a evoluat pe două direcții: una reformistă, evolutivă și social-democrată și alta revoluționară, radical-intempestivă și bolșevică. Prima direcție s-a dovedit a fi mai echilibrată și mai axată pe idealurile umane fundamentale.

A doua direcție – concretizată în plan existențial prin modelul numit Uniunea Sovietică - a devenit prima în plan istoric, tocmai datorită grabei lui **Lenin** de a deveni centrul mondial al aplicării marxismului. Ea nu se putea afirma și menține decât prin forță, iar demolarea ei a fost relativ facilă prin însăși neatingerea scopului propus: bunăstare economică, libertate politică și echitate etică pentru toți. Neatingerea acestui scop a fost conștientizată de populația din țările cu sisteme economico-politice de tip bolșevic prin comparația permanentă cu cealaltă direcție de acțiune: cea evolutivă și social democrată care s-a concretizat în nașterea Uniunii Europene, imediat după decesul Uniunii Sovietice. Uniunea Europeană este forma delicată de existență a postmodernismului, dar caracterul ușor artificial al modului de construcție face posibilă apariția unor critici și nemulțumiri. Pe

de altă parte, considerăm că SUA constituie forma mai puțin delicată de apariție și existență a postmodernismului.

De reținut că postmodernismul - ca mod de gândire - nu este și nu are cum să fie ireproșabil, după cum postmodernitatea - ca realitate - cunoaște suficiente motive întemeiate de critică.

Dar postmodernismul nu se referă doar la o critică a modernismului, ci îmbracă trăsăturile actuale ale Erei Informaționale: comunicarea globală, rapidă, ieftină și liberă, cu urmărirea valorilor umane prin intermediul noilor tehnologii.

În **plan științific**, postmodernismul îmbracă haina transdisciplinarității (după ce modernismul târziu a utilizat deja cercetarea interdisciplinară), a logicii modale, inclusiv a terțului inclus. În consecință, considerăm că *managementul intercultural* este unul care nu s-a lepădat încă de ideologia modernismului industrialist, materialist-substanțialist prin esența sa. Trecerea la postmodernitate, trecere pe care România este obligată să o parcurgă în cel mai scurt timp, trebuie începută cu o tranziție în planul mentalităților. Concret, propunem aici trecerea de la managementul intercultural, specific modernismului târziu și postmodernismului incipient, la *managementul transcultural*, specific postmodernismului avansat.

Transculturalitatea presupune ideea de câmp, de spațiu continuu, nediferențiat și fără granițe artificial delimitate. În timp ce interculturalitatea pune încă accentul pe existența (indubitabilă, de altfel) a culturilor și evidențierea specificității acestora, transculturalitatea pune accentul pe elementele comune, pe ceea ce unește și nu pe ceea ce desparte culturile. Interculturalitatea promovează în mod inerent internaționalismul, în timp ce transculturalitatea promovează în mod inerent transnaționalismul. Și aceasta nu dintr-un interes material sau de altă natură, ci ca o constatare firească a unor realități ce tind să devină dominante. Transnaționalele reprezintă modelul postmodern al secolului XXI. Esența transnaționalelor este una informațional-științifică. Ele - transnaționalele - sunt rodul cercetării științifice, mai exact al investiției masive în cunoaștere și informație. Desigur, motivația este aceeași, adică maximizarea profitului, dar forma obținerii acestuia este

diferită. Cadrele naționale - granițe, legislații, mentalități etc. - constituie pentru transnaționale o frână serioasă, dar disputa național-transnațional se va tranșa cu certitudine pe arena eficienței economice, a consecințelor benefice, imediate și pe termen lung, pe care le poate aduce o formă sau alta de organizare a afacerilor.

Macroeconomicul este deja strivit între microeconomic și macroeconomic, în timp ce majoritatea manualelor (imediat) postdecembriste de Economie politică de la noi au pus, și mai pun încă, accentul preponderent pe macroeconomic. Necesitatea unei reforme educaționale în învățământul economic apare ca fiind precondiția eficientizării la toate cele trei niveluri ale economicului în care vor fi implicați agenții economici care pot influența pozitiv existența noastră pe termen scurt, mediu și lung. Reforma educației trebuie să înceapă la nivelul reformatorilor. Am pledat constant pentru echilibrarea celor trei abordări în analiza economică, politică și etică, dar se vede că inerțiile sunt încă puternice. Nu este lipsită de interes sintagma "glocalism" adică acel melanj indefinit de globalism și localism ("Think globally and act locally" este o formă de abordare mondo-micro, prin care se evită dimensiunea macro, adică tocmai factorul național. Consider o asemenea abordare ca fiind lesne de înțeles dacă o privim prin prisma globalismului și a postmodernismului, dar sub raport științific analiza este șchioapă și va duce cu siguranță la concluzii deformate.

Realitățile de ultimă oră arată că, de fapt, și gândirea și acțiunea au loc atât la nivel global cât și la nivel local. Melanjul cvasisimultan dintre gândire și acțiune poate fi numit Management. Aplicarea acestui melanj la cererea socială în continuă creștere a generat noile tehnologii care au înlocuit munca fizică cu informația nematerială. Parafrazându-l pe Lyotard, care afirma că "*Întărind tehnologia, se <întărește> realitatea, iar șansele de a fi buni și drepi cresc și ele corespunzător. Reciproc, tehnologia este întărită cu atât mai eficient dacă avem acces la cunoașterea științifică și la autoritatea cu putere de decizie*" [9, p 46], putem afirma că informația și tehnologia se stimulează reciproc, dar procesul este cel mai vizibil în plan managerial. Un alt analist al postmodernității, David Lyon, subliniază ideea:

“În general auzim ecoul managerialismului contemporan în această descriere. Din ce în ce mai mult, într-o lume guvernată de piață, dilemelor contemporane li se caută soluții manageriale. Aceasta se referă nu numai la administrarea companiilor. Acum guvernele trebuie să conducă economia, iar managementul este cuvântul cheie în asistența medicală și chiar în închisori și în tratamentul aplicat infractorilor. Acolo unde domnea cândva rațiunea legislativă, iar profesioniștii măcar se prefăceau a se supune codurilor etice ale profesiei în chestiune – menținerea vieții, pedeapsa pentru încălcarea legii – acum limbajul comun al managementului preia puterea, aparent fără să țină seama de specificul sferei sociale în care operează. Managementul informatizat este doar ultima etapă a acestei tendințe”. [10, pp 83-84]

În plan **politico-administrativ**, postmodernismul constată caracterul relativ desuet al statelor-națiuni (acestea fiind, de fapt, prelungiri ale feudalismului în context industrial), și promovează principiul internalizării conflictelor inter-națiuni prin integrare de tip federativ (vezi Uniunea Sovietică și Uniunea Europeană). Nu întâmplător SUA reprezintă avanpostul postmodernității, ele având deja avantajul transculturalității și al integrării economice pe criterii de eficiență. Un cunoscut teoretician al globalizării prin cultură, Samuel Huntington, prevestitor al ciocnirii civilizațiilor [11] nu a tratat cu prea multă delicatețe ideea “reconfigurării culturale a politicii globale” iritând accentuat și a la long pe naționaliștii ultramoderniști de factură dogmatică.

Tânjirea după **unitatea** inițială a Creației (în planul cunoașterii, al existenței sociale) face ca termenul în cauză să transpară sub diverse forme ale organizării politico-administrative, fie la nivel național-statal fie la nivel planetar. După modelul cultural-politic al Regatului **Unit**, au apărut Statele **Unite** ale Americii, Statele **Unite** Mexicane, sau chiar Națiunile **Unite**. Chiar și **Uniunea** Sovietică a formulat și urmat acest ideal de unitate **Uniunea** Europeană face parte din același proiect cultural, existând și propunerea ca – la finele procesului integraționist – denumirea oficială a UE să fie aceea de Statele **Unite** ale Europei. Conceptul de globalizare este, de fapt, un eufemism pentru ceea ce înseamnă, de fapt, **unificare** la nivel

planetar. În numele acestui ideal, indus prin însăși ideea de Creație au existat imperiile și războaiele mondiale, existând, de fapt, o competiție pentru alegerea modelului cultural care să asigure accesarea și menținerea unității umanității. Apocalipticul “O turmă și un păstor”, care desemna inițial ideea ca umanitatea să fie păstorită de Creatorul însuși, a luat forma modernă a păstoririi umanității de către un conducător politic unic. Ceea ce modernismul a propus, postmodernismul va înfăptui, fie și sub alte paradigme cultural-spirituale.

În **plan economic**, postmodernismul constată globalizarea piețelor financiare, și creșterea accelerată a volumului tranzacțiilor pur financiare în raport cu tranzacțiile marfare. Transnaționalele domină piața globală, ele neavând identitate etnică, națională sau statală. O exprimare de genul “transnaționalele americane” este o contradicție în termeni. Integrarea economică a statelor este și un fapt economic real, dictat de criteriile de rentabilitate, dar și unul de reacție la puterea crescândă a transnaționalelor. Astfel, statele, pentru a nu se declara învinse de puterea neutră dar și greu controlabilă a transnaționalelor, găsesc de cuviință să se cvasidizolve singure și să se contopească în super-state de tip federal. NAFTA, CEFTA etc., constituie nucleii economici ai unor viitoare megaorganizări statale.

În **plan etic**, postmodernismul se manifestă îndeosebi sub forma ecologismului, a încercării de repunere în acord a scopurilor omenirii (supraviețuirea, pacea, liniștea, bunăstarea etc.) cu mijloacele tot mai sofisticate de care dispune (noile tehnologii informațional-comunicaționale), dar care deseori se folosesc în scopuri antiumane (cursa înarmărilor, poluarea, drogurile etc.).

În **plan cultural**, postmodernismul se definește ca un imens amalgam de mode culturale, de conviețuire a stilurilor într-o armonie aparent indiferentă și neostentativă. Cultura postmodernă include – paradoxal, dar adevărat – și cultura modernă, pe care nu o poate anihila, ci doar integra și remodela în timp. Este ca și în celebrul dicton “Dacă nu reușești să învingi un dușman, aliază-te cu el”. Orice analiză a dimensiunii culturale a unui fenomen (economic, politic, etic, juridic, social, istoric etc.) nu poate face acum abstracție de existența tot mai vizibilă a unui alt tip de

cultură, numită convențional postmodernism. Unii autori evită termenul de postmodernism, poate din dorința de a nu recădea în capcana unui nou –ism, și, în consecință, folosesc mai neutru „postmodernitate”.

Postmodernitatea este, la ora actuală, alternativa la modernitate, fiind un model posibil al schimbării. Toată lumea este în tranziție și mulți se miră că însuși capitalismul spre care, în sfârșit, ne-am hotărât să ne îndreptăm, este și el în plin proces de transformare. Constanta lumii contemporane este schimbarea, iar **managementul schimbării** presupune cu necesitate cunoașterea sensului schimbării. Din păcate, acest sens nu este prea clar nici Occidentului în tranziție ipotetică spre un postmodernism definitiv, dar nici Orientului, în tranziție spre un postmodernism incipient.

3. Sisteme de sănătate

Unul dintre cele mai semnificative aspecte pentru existența umană este starea de sănătate, fie la nivel de individ, de comunitate sau de umanitate. Un **sistem de sănătate** poate fi definit drept *totalitatea elementelor naturale sau instituționalizate care concurează la asigurarea unei stări de sănătate* considerată maxim posibilă într-un context dat.

Din delimitările conceptuale de la capitolul anterior cititorul ar putea singur să imagineze modul cum se relativizează și sistemele de sănătate în epoca postmodernă. De la certitudinile pe care le afișa un sistem oarecare de sănătate din perioada modernă, acum s-a ajuns la o incertitudine generalizată, la un melanj de sisteme și de structuri nesistemizate încă, încât a încerca o tratare sistematică a sistemelor de sănătate existente actualmente în lume ar fi un nonsens. Totuși, câteva puncte de reper vor fi formulate, fie și în ideea de a sublinia infinita lor relativitate...Desigur, concluzia de mai sus nu se dorește a fi un îndemn la o evoluție anarhică a sistemelor de sănătate. Se poate spune că deja există prea multă anarhie pentru a mai pleda în favoarea acesteia.

Lecturând un program electoral referitor la direcțiile de reformă ce ar trebui urmate de către

sectorul îngrijirilor de sănătate am avut brusc revelația că se recomandau a fi urmate ...toate direcțiile. Adică să avem și concurență și planificare, și prețuri fixe și prețuri compensate care urmează a fi stabilite ...din când în când, să avem și câștiguri foarte bune pentru personalul din sector, dar și prețuri mici și accesibile pentru majoritatea populației care este la limita sărăciei, etc. Cineva ar putea spune: “Normal! Doar este un program electoral și trebuie mulțumită toată lumea!”. Și totuși este mai mult decât atât. Este un exemplu de postmodernism în toată “regula”! Poate că aerul de promisiune electorală fără acoperire a accentuat excesiv ideea de neseriozitate, de lipsă de sistem, dar comparând documentul în cauză cu noul NHS britanic putem spune că diferența nu este chiar atât de mare. Astfel amintitul NHS este și liberal și dirijat, este și individual și comunitar, este și elitist și populist în același timp. Dacă acest NHS nu ar exista cineva ar putea fi tentat să exclame exact ca auditoriul meu de la ASE din anii imediat postdecembriști: “așa ceva nu se poate”. Și totuși, el există!

Concluzia care poate fi anticipată din exemplul de mai sus poate să conducă la ideea că nu este departe ziua când sistemele de sănătate vor converge spre un sistem unic, cu eventuale diferențe specifice în funcție de tradiții sau limitări drastice ale mijloacelor. Desigur, o atare situație presupune ca în lume să se instaureze deplin “sfârșitul istoriei” preconizat de Fukuyama, și care nu însemna altceva decât triumful liberalismului moderat, adică a celui gen de liberalism impregnat de umanism și socialism, ceea ce ar însemna că teoria convergenței sistemelor a fost una plină de consistență. Atunci, de ce să nu conveargă și sistemele de sănătate?

Sub raport politic, sistemele de sănătate din lumea modernă se deosebesc în funcție de scopul urmărit. Acest scop poate fi definit, ca și în sistemele politice, în funcție de primatul în binomul eu-noi, respectiv individ-societate. Ambele elemente ale binomului contează, dar în mod direct sau mediat. Astfel, un sistem liberal va afirma primatul individului asupra societății, în sensul că dacă toți indivizii vor avea o sănătate bună, atunci și societatea va fi sănătoasă; un sistem comunitar va afirma primatul societății asupra individului, în sensul că dacă se vor lua măsuri ca societatea să fie

sănătoasă, atunci și indivizii care o compun vor fi sănătoși.

Sub raport economic, sistemele de sănătate moderne se deosebesc în funcție de volumul de **mijloace** pe care indivizii sau societatea în ansamblul ei poate să le aloce pentru asigurarea stării de sănătate dezirabilă și posibilă într-un context dat, precum și capacitatea individuală sau socială de a combina optim aceste mijloace în vederea obținerii unui rezultat cât mai bun. O productivitate suficient de mare, cuplată cu o utilizare rațională a resurselor pot stârni imaginația multor gânditori de stânga...

De notat că nu există o corelație pozitivă directă între volumul de mijloace alocate și gradul de atingere a scopului propus. Statele Unite au cunoscut o asemenea situație când, în urma alocării a cca. 14% din PIB pentru sănătate, starea de sănătate nu a fost cu mult diferită față de anii când se alocău doar 8% sau 9% pentru sănătate. Desigur, are o mare importanță destinația utilizării mijloacelor. Astfel, în cazul în care o bună parte din mijloacele alocate vor fi destinate cercetării științifice, este aproape sigur că efectele vor fi pe termen lung și nu întotdeauna pe măsura efortului făcut.

Actualmente, SUA au o structură cu totul inedită pentru oricare dintre sistemele de sănătate: alocarea unei *ponderi majoritare din cadrul bugetului sănătății destinate prevenției în comparație cu fondurile alocate pentru terapie*. De fapt, aceasta ar trebui să fie structura normală a oricărui buget al sănătății. Prevenția este mai ieftină și mai puțin dureroasă decât terapia, iar raționalitatea umană tinde spre o alocare cât mai eficientă a resurselor. Atunci apare întrebarea: de ce nu se întâmplă așa în cadrul oricărui alt buget național destinat sistemului de sănătate. Răspunsul se află, în parte, și în motivația pentru care SUA nu au alocat și până acum o pondere majoritară prevenției. Care este această motivație? Ei bine, răspunsul se află atât în modelul cultural al țării respective, cât și în eficiența funcționării sistemului economic în ansamblul lui.

La ora actuală SUA cunosc cea mai înfloritoare perioadă din istoria lor. Doar o abundență semnificativă poate să atenueze cererea permanentă a terapiei pentru fonduri. Astfel, raritatea resurselor face ca modelul

cultural dominant în lume să fie acela al asigurării cu prioritate a nevoilor imediate ale indivizilor sau ale societății în ansamblul ei, respectiv să se acorde prioritate în satisfacerea nevoilor terapeutice în raport cu cele preventive. Postmodernismul specific SUA a spart și această inversiune păguboasă și antieconomică a modernismului. Dacă asemenea bariere culturale și materiale vor continua să fie depășite este de presupus că ideologia de stânga va trebui să caute alte subiecte pentru campaniile electorale. De altfel, acest subiect există, iar întâmplările de la Seattle, Davos și Bangkok (manifestări anti-globalism) nu constituie decât o demonstrare a faptului că "lupta de clasă" va găsi mereu motive de a se autoîntreține. Dar să revenim la motivul pentru care guvernele alocă încă invers proporțional resursele pentru sănătate în raport cu efectele obținute.

Gândirea prospectivă, sau analizele care să ia în calcul efectele pe termen lung nu au șanse de reușită atât timp cât orizontul decizional este, de regulă, identic cu cel al ciclului electoral. Care să fie motivația de a investi acum masiv într-o direcție care va genera efecte pozitive doar peste 5 sau 15 ani. Investițiile cu semnificație socială (sănătate, educație, ordine publică etc.) trebuie să-și arate roadele exact cu câteva luni înainte de alegeri. Aceasta este motivația pentru care se investește masiv pentru eradicarea unor maladii de care electoratul este foarte conștient, deși rata de revenire a acestei investiții este mult mai mică decât rata de revenire a unei investiții pe termen lung. Pentru a fi mai expliciti, vom proba afirmația de mai sus cu clasicul exemplu al ajutorării unui flămînd. Există două posibilități: să-i oferi omului o masă, sau chiar întreținerea pe un timp (scurt) oarecare, sau să investești mai mult și să-l înveți cum să obțină singur veniturile necesare hranei. Cu alte cuvinte, nu-i dai omului un pește, ci îl înveți să pescuiască.

În sistemele de sănătate situația este identică, deși în plan strict informațional există toate datele care demonstrează că investirea în prevenție este mult mai rațională, sub raport economic, politic și etic (în sensurile pe care le-am conferit acestor termeni în articolul de față). Totuși, cazul SUA este unul singular deoarece rațiunile partidice și electorale au prevalat asupra celor economico-politică-etice pe termen lung și la nivel de populație. Faptul că

Ministerul Sănătății din SUA a marcat această abatere de la regulă provine din două cauze posibile: prima este realitatea că SUA cunosc o perioadă de prosperitate continuă nemaiîntâlnită, iar a doua provine din faptul că la conducerea țării se află un partid de stânga, preocupat, prin definiție de social și termen lung, în comparație cu celălalt partid, aflat mai la dreapta și care este preocupat mai mult de individual și de termen scurt. Viitorul imediat va putea să probeze această supoziție prin care explicăm alocarea normală a resurselor pentru sănătate în funcție de convingerea ideologico-culturală a partidului aflat la putere.

Reluând sub o formă ușor metaforică delimitările conceptuale de la Capitolul 1, **politicul** poate fi definit drept speranță de mai bine, **partidicul** ca fiind doar o promisiune de mai bine, urmând ca **economicul** să asigure acea combinare a mijloacelor care să asigure practic transformarea speranțelor și a promisiunilor în realitate. **Ideologicul**, surprinzător pentru noii dogmatici ai tranziției spre economia de piață,

reprezintă o esențializare a intereselor celor care doresc să aibă mai multă sănătate și a celor care o oferă, fie aceștia medici, politicieni, manageri, savanți sau educatori.

Se pare că întrebarea fundamentală, la care trebui să aibă răspuns Managementul Sănătății înainte de a acționa în cunoștință de cauză este: pe cine (ce) îngrijim și cu ce mijloace o facem?

În funcție de răspunsul la această întrebare, la ora actuală, adică în modernismul încă dominant, se definesc politici, partide, ideologii și regimuri relativ diferite sau chiar opuse unele altora. În plan sanitar politico-economicul dominant este cauza și consecința sistemului și serviciilor de sănătate. Prin urmare, paleta liberalism – socialism se va reflecta în paleta “medicină individuală” – “medicină comunitară”, cu nuanțele de rigoare dintre acestea.

Comparativ și contrastiv, cele două ideologii sanitare și de management sanitar constau în următoarele:

Tabelul nr.1

Medicina individului (<i>liberalii sanitari</i>)	Medicina comunității (<i>socialiștii sanitari</i>)
1. Îngrijirea bolnavului.	1. Îngrijirea comunității
2. Prioritatea: bolnavul.	2. Prioritatea : persoana și familia sănătoasă sau bolnavă
3. Profesionalist izolat.	3. Echipa interdisciplinară
4. Diagnostic individual.	4. Îngrijiri integrate.
5. Probleme individuale de boală.	5. Probleme colective de sănătate.
6. Mediul bolnavului.	6. Mediu general (economic – politic – social – biologic – psihologic)
7. Fără planificare, epidemiologie și planificarea bolnavului	7. Cu planificare, epidemiologie și planificarea bolnavului
8. Rezultate apreciate de bolnav.	8. Rezultate apreciate de sănătoși.
9. Inițiativa aparține bolnavului.	9. Inițiativa aparține echipei.
10. Curativă.	10. Preventivă.

În medicina preponderent comunitară anchetele epidemiologice ocupă un loc de prim rang. Cele două sisteme nu sunt total opuse, ci doar concurente. Ele nu trebuie impuse, ci alese, în funcție de raporturile concrete dintre scopuri și mijloace.

Sistemele manageriale se vor plia și adapta la sistemele de sănătate, respectiv în funcție de accentul pus pe individ sau comunitate. Nu există sistem care să ignore complet individul sau comunitatea, deși sistemele de sănătate urmăresc – implicit – binele amândurora.

O încercare de combinare a celor două filozofii medicale a fost formulată la Alma-Ata în 1978. Ea a fost o concretizare în plan sanitar

a teoriei convergenței sistemelor social–politice opuse, promovate de filosofi de stânga americani.

Convergența sistemelor este astăzi mai actuală ca oricând, deși unii se vor întreba: care sisteme să mai convergă, devreme ce doar unul singur este acum dominant în lume. Răspunsul poate fi dat, indirect prin câteva exemple: mulți experți occidentali veniți în țările est- europene în tranziție au afirmat, la plecare, că au aflat multe lucruri noi și interesante și pe care intenționează să le aplice în țara lor. Alt exemplu: reprezentanți ai ambasadelor occidentale au studiat opiniile multor personalități moderate sau independente în

legătură cu posibilitățile reale de convergență a sistemelor social-politice opuse. Rezultatul concret al preocupărilor occidentale pentru problematica convergenței îl constituie, la ora actuală, Manifestul intitulat Noul Centru (în Germania) respectiv A Treia Cale (în Regatul Unit). A treia cale este deja pe punctul de a deveni noul sistem politic dominant în întreaga lume, după ce președintele Clinton s-a asociat sub raport ideatic la amintitul Manifest.

În planul sistemelor de sănătate – copii fidele ale sistemelor politico-economice în exercițiu – convergența a și apărut, ea fiind o concretizare palpabilă a ființării postmodernismului ca filosofie existențială a acestui timp istoric. Ne referim la renumitul NHS (National Health System) britanic, care a revenit după ce fusese desființat cu brutalitate de către regimul conservator al dnei Thatcher. Dar, așa cum laborismul blairian nu mai este același cu laborismul din perioada imediat postbelică, tot astfel nici NHS-ul actual nu este același cu NHS-ul pe care l-a desființat guvernarea Thatcher. Concret, NHS-ul actual este o combinație sui generis, postmodernă prin excelență, între medicina liberală și cea comunitară, între îngrijirile de sănătate private și publice. După cum s-a amintit mai sus, are deja loc mult așteptata inversare de proporții și accente între preveniv și curativ. Prevenția este mult încurajată și de medicina alternativă, care include pe zi ce trece tot mai multe abordări taxate cu irefutabilul diagnostic de “șarlatanie”.

Dar tot postmodernismul ne atrage atenția că lucrurile nu sunt deloc perfect tranșate și definitiv separate. Astfel, șarlatania există din plin și în știința oficială și în modul de guvernare sau în afirmarea superiorității

(eventual, “absolute”) a unei religii față de altă religie. Intoleranța de toate soiurile ține de modernism, în timp ce toleranța, acceptarea contrariilor și convergența lor spre un comun suportabil ține de postmodernismul autentic. Spunem “autentic”, deoarece loc pentru pervertirea sensurilor există peste tot. Probabil multe se vor afirma în numele modernismului și mulți își vor redescoperi plăcerea de a macula ceea ce este nou, proaspăt și cu perspective de afirmare. La fel s-a întâmplat și cu psihologia, dar și cu parapsihologia, cu genetica, dar și cu ingineria genetică, cu creștinismul originar, dar și cu derivatele sale etc.

La fel se întâmplă și cu sistemele de sănătate. Ele își împrumută virtuțile și luptă pentru eliminarea servituților, toate tinzând asimptotic spre “sistemul ideal”. La ora actuală, se poate afirma că există deja **A treia cale** în sistemele de sănătate, respectiv o sinteză sui-generis între cele două sisteme fundamentale existente sau care au mai existat în diferite țări.

NOTE

¹ Îmi asum riscul de a fi etichetat “nostalgic”, “marxist” sau chiar comunist. Nu ar fi de mirare să se întâmple astfel într-o societate debusolată, fără idealuri manifeste, dar cu orgoliul de esență dogmatică, de a se feri de dogmatism prin dogmatizarea unui antidogmatism la fel de găunos. Faptul că Marx a dispărut subit din aproape toate analizele, din toate manualele și din toate referințele bibliografice este cel puțin dubios sub raport științific. Situația actuală seamănă mult cu înverșunarea cu care bolșevicii interziceau cunoașterea și discutarea operei lui Hitler, Mein Kampf. Actualmente, interdicția față de Marx și marxismul originar pare a fi autoasumată și nu impusă. Probabil, această autointerdicție provine dintr-un vag sentiment de vinovăție colectivă față de tolerarea prea îndelungată a dictaturii de tip bolșevic, în mod fals atribuită doctrinar și ideologic lui Marx.

Bibliografie

1. **Druguș, Liviu;** *Sfera de cuprindere a economicului, a politicului și a eticului. Ce studiază, totuși, Economica Politică?* În: *Economica*, An III, Nr. 3-4/1995, pp. 18-34
2. **Manolescu, Irina;** *Influențe culturale în economie*, în: *Management intercultural*, An I, Nr 1, p. 2-3

3. **Savater, Fernando;** *Politica pentru fiul meu*, Humanitas, București, 1999 <1992>
4. **Druguș; Liviu;** *Redefining the fundamental concepts of Economics, Politics and Ethics using the End-Means binom*"; First Congress of The International Society for Intercommunications of New Ideas (ISINI) , **Paris**, 21- 23 august 1990
5. **Rugină, Anghel N.;** *Principia Oeconomica*, Editura Academiei Române, București, 1993.
6. **Aristote,** *Les Economiques*, Paris, 1989
7. **Kurth, James;** *Către o lume postmodernă*, în: Săptămîna, 22 iulie, 29 iulie și 5 august 1994
8. **Poster, Mark;** *The Mode of Information: Poststructuralism and Social Context*, Cambridge, Polity Press, 1990, p. 14
9. **Lyotard, Jean, Francois;** *Postmodern Condition*, p 47
10. **Lyon, David;** *Postmodernitatea*, Ed DU Style, București, 1998
11. **Huntington, Samuel P.;** "Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale"

Liviu Druguș

Conf.dr. la Catedra de Managementul Sistemelor de Sănătate de la Facultatea de Bioinginerie Medicală a UMF "Gr.T.Popa" Iași. Alte lucrări publicate în edituri: "Economia și politica sănătății. Managementul sănătății", Ed. Sedcom Libris, Iași, 2000; "Radicalismul economic european", Ed. Institutului Național pentru Societatea și Cultura Română, Iași, 1998; "Finanțe internaționale", Ed. INSCR Iași, 1988. Co-autor la mai multe volume și autor a peste 1000 (științifice și de publicistică interculturală). Adresa de e-mail: drugus@mail.dntis.ro. Doritor de dialog deschis și colaborare.